

ἐστράφη καὶ κατευθύνθη πρὸς τὸν κοιτῶνα αὐτῆς. Πρὸς δὲ τὸν υἱὸν, ὅστις ἤθελε νῆκολουθήσῃ αὐτῇ, ἐποίησε νεῦμα ἀπειργὸν αὐτὸν καὶ ἔρριψεν ἐπ' αὐτὸν βλέμμα ἐν ᾧ ἡ μητρικὴ στοργὴ ἦν τελέως ἀπεσβεσμένη καὶ μόνον ἐνέλαμπεν ἡ φλόξ μίσους ἀρρήτου. Ἐν τῇ συναισθήσει ὅτι ἠπατήθη καὶ ἐπροδόθη, τὸ μᾶλλον λυποῦν αὐτὴν ἦτο ὅτι ἔβλεπεν ἑαυτὴν ἐξαπατηθεῖσαν καὶ ταπεινωθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ. Μόλις δὲ παρήλθε τὴν φλιάν τῆς αἰθούσης καὶ ἔπεσεν ἄφωνος ἐπὶ τὸ στῆμα, ὅπερ καὶ κατέβρεξε διὰ τῶν δακρύων τῆς.

Η ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥ 1860

Α'

*Nievo — Cletto Arrigli — Miola — Donati — Bosio —
Petrucelli della Gattina — Abbate Falchetti — Giordana — Thouar —
Fanfani — Gradi — De Amicis.*

Τὰ μυθιστορήματα ἄτινα μέλλομεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα ἐγράφησαν πάντα κατὰ τὰ τελευταῖα δεκαοκτὼ ἔτη, μετὰ τὴν πραγμάτωσιν δηλαδὴ τῶν πόθων καὶ τῶν ὀνείρων τῆς Ἰταλίας. Ἐνταῦθεν ἐν ᾧ τὰ πρὸ τοῦ 1860 γραφέντα εἶχον σχεδὸν πάντα ψυχολογικὸν τινὰ σκοπὸν καὶ φιλολογικὴν, οὕτως εἰπεῖν, χροιάν, τὰ ἑκτοτε διακονηθέντα ἔχουσι γενικώτερόν τινα σκοπὸν, τὴν μόρφωσιν τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ ἀτόμου, ἵνα τὸ τε ἄτομον καὶ ἡ οἰκογένεια καταστῶσιν ἄξια τῆς ἐλευθερίας ἣν δι' ἀγώνων αἱματηρῶν ἐκτήσατο ἡ Ἰταλία.

Καὶ τῶν μὲν πρώτων οἱ συγγραφεῖς ἐμελέτων τὴν ἱστορίαν, ὅπως ἀνέυρωσιν ἐν αὐτῇ παραδείγματα, ἄτινα μιμούμενοι οἱ Ἰταλοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν ἑνωσιν ἐκείνην ἣν πρῶτος διείδεν ὁ Δάντης, ὁ Μανκιέλλης προεῖπε, προητοίμασε δὲ ὁ Μαντζόνης. Τῶν δὲ τελευταίων οἱ συγγραφεῖς τὴν ἱστορίαν μεταχειρίζονται καὶ αὐτοὶ, ἀλλ' ὥς ἐνθόμιον παρελθουσῶν τρικυμιῶν, ὡς οἰωνὸν μελλούσης εὐημερίας.

Μεταξὺ δὲ τῶν μυθιστοριογράφων περὶ ὧν ἐνταῦθα πρόκειται λόγος, οὐδεὶς ἴσως πρέσχε πλείονας ἐλπίδας τοῦ Nievo, ὃς δυστυχῶς ὁ ἐπελθὼν αὐτοῦ θάνατος δὲν ἐβράδυνε νὰ ματαιώσῃ. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος, γεννηθεὶς ἐν Παταβίᾳ κατὰ τὸ 1832 καὶ μετασχὼν ἐνδόξως τῆς σικελικῆς ἀποστολῆς, ἀπέθανε κατὰ τι ναυάγιον μόλις τριακοντούτης, καταλιπὼν διηγήματά τινα καὶ λαμπράν μυθιστορίαν, τυπωθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Τὰ πρωτεύοντα τῶν διηγημάτων αὐτοῦ εἶνε οἱ ἄγγελοι (gli angeli), αἱ τέχαι τοῦ βαρόνου Νικάστρου (le avventure del barone Nicastro) καὶ ὁ κόμης ποιμὴν (il conte pastore). Πάντα δὲ ταῦτα διακρίνονται διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς διαφαι-

νομένην εὐρείαν καὶ εὐσυνείδητον μελέτην τῶν ἐθίμων καὶ τῆς γλώσσης τῆς Μάσης Ἰταλίας, καὶ τοι οἱ μὲν χαρακτῆρες τῶν ἐν αὐτοῖς προσώπων δὲν εἶνε πάντοτε ἀληθεῖς, ἡ δὲ διήγησις δὲν ἐξελέγχεται πάντοτε πρωτότυπος. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀποπεράτωσεως τῶν μικρογραφιῶν τούτων, ὡς ὁ ἴδιος ἀποκαλεῖ αὐτάς, ὁ Νιέβο εἶχε συλλάβει τὴν ιδέαν εὐρείας τινος ἱστορικῆς εἰκόνος, ἣν ἠδυνήθη εὐτυχῶς νὰ συμπληρώσῃ πρὶν ἢ εὖρῃ τὸν θάνατον νεώτατος ἐν τοῖς κόμασι τοῦ Ἀδρίκ.

Δι' ἀναμνήσεως ὀγδοηκοστούτους (*memorie di un ottuagenario*) ἐμπεριέχουσιν ὁλόκληρον τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοῦ 1775 ἔτους, ἐποχῆς τῆς γεννήσεως τοῦ ἥρωος τῆς μυθιστορίας Altoviti, μέχρι τοῦ 1858. Ἐν αὐταῖς ὁ συγγραφεὺς ἀπεικονίζει πρὸ πάντων τρία ἀξιωμακτικὰ ἐπεισόδια τῆς νέας ἰταλικῆς ἱστορίας, τὴν πτώσιν τῆς Ἑνετικῆς ἀλιγαρχίας, τὴν πολιορκίαν τῆς Γενούης καὶ τὴν Νεαπολιτικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1820, χωρὶς ὅμως νὰ λησμονήσῃ τὰ πρῶτα διαῆματά τοῦ Γαριβάλδη, ὑφ' οὗ τὰς διαταγὰς ὁ Νιέβο ὑπηρέτησεν ὡς συνταγματάρχης. Δύναται τις ἀναμφισβότως νὰ μεμψῇ τὸν συγγραφέα ὡς συγκεντροῦντα ὁλόκληρον ἀθάνατον ἐποχὴν ἐν ἀσημάντῳ τινὶ προσώπῳ, δύναται τις νὰ εὖρῃ ἀπίθκνον τὴν ἀπανταχοῦ παρουσίαν τοῦ Altoviti μεταδίδοντος πάντοτε, ὅσας ἢ ἀνάγκη ἀπαιτῇ τοῦτο, εἰς Νεάπολιν, εἰς Γενούην, εἰς Λονδίνον, εἰς Ἑλλάδα. Ἀλλ' οὐδεὶς νομίζω, δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ τὰς σπουδαίας ὠφελείας τὰς προκύπτουσας ἐκ τῆς μεθόδου ταύτης, ἥτις ἐπιτρέπει εἰς τὸν μυθιστοριογράφον νὰ διεγείρῃ πάντοτε τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου καθ' ὅλην τὴν εὐρείαν ταύτην διήγησιν. Τὸ μέγα ἐλάττωμα τῆς συγγραφῆς ταύτης εἶνε—ἂν δὲν ἀπακώμασι—ἡ ἑλλειψὶς πρωταγωνιστοῦ κινουντος τὸ διαφέρον τοῦ ἀναγνώστου. Ὁ Altoviti εἶνε δευτερεύον τι πρόσωπον, πρόφασις σοβαρῶν πράξεων, αἵτινες ἐκτυλίσσονται περὶ αὐτὸν καὶ ὧν ἐλάχιστον συμμετέχει. Εἰς τὸ διήγημα τοῦτο, ὅπερ ἐκτείνεται κατὰ 1200 μεγάλας σελίδας, διὰ μικροτάτων τετυπωμένων χαρακτῆρων, τὰ πρόσωπα εἶνε τόσο πολυάριθμα ὥστε ὁ συγγραφεὺς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐντυπώσῃ εἰς ἕκαστον χαρακτῆριστικὴν τινα σφραγίδα· μόνον, ἴσως, τοῦ δόκτωρος Πιζάννα ἡ εἰκὼν παρουσιάζει τι τελειότερον τῆς ἀπλῆς σχεδιογραφίας. Ἀλλ' ἕκαστον πρόσωπον, καίπερ συγκεχυμένως πῶς ἀπεικονισμένον, συντελεῖ εἰς τὴν τοῦ ὅλου ἁρμονίαν. Ὁ συγγραφεὺς ἐρελέτησεν εὐσυνειδήτως τὴν ὑπ' αὐτοῦ περιγραφομένην ἐποχὴν, καὶ ἐν ταῖς περὶ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων κρίσεσιν αὐτοῦ εὕρισκε τις σχεδὸν πάντοτε τὸν παρατηρητικὸν ὀφθαλμὸν τοῦ τεχνίτου καὶ τὴν ψυχραιμίαν τοῦ σοβαροῦ ἠθικολόγου.

Ἡ γλῶσσα ὅμως, ἣν μεταχειρίζεται, δὲν εἶνε πάντοτε καθαρῆς, ἀλλὰ τὸ ὅρος εἶνε γραφικώτατον. Ἀρπάζει τὴν πρώτην περίοδον τὴν παρουσιάζομένην αὐτῷ, ἐγκαταλείπων εἰς τὴν τύχην τὴν φροντίδα τοῦ νὰ εὖρῃ τὴν δευτέραν· ἀλλὰ φθάνει πάντοτε εἰς τὸν σκοπὸν του, περιφρονῶν τὰς δυσχε-

ρείας, καταπατών τὴν σύνταξιν, ἀδιαφορῶν περὶ τῆς εὐφωνίας, ἀρκεῖ νὰ ἐκφράσῃ ταχύτατα τὴν ιδέαν του. Ἄγράφω - λέγει πρὸς τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς - οὕτως μοι ὑπαγορεύει ἡ καρδία μου, μὴ ἀκολουθεῖν τοὺς κανόνες, οὓς ἐπιβιάλλετε ὑμεῖς. Ὁ λαὸς θρηνεῖ ἐνῶ ὑμεῖς κατατάσσετε τὰς περιόδους καὶ ἀνατέμνετε τὰς φράσεις. Τοῦ λαοῦ ἡ καρδία πάλλει, ἐνῶ ὑμεῖς λαμβάνετε ὑψηλῶσεις καὶ ζητεῖτε τῶν λέξεων τὴν ἐτυμολογίαν· ὁ λαὸς ζῇ ἐνῶ ὑμεῖς, πνευματικότες, ἀσθμακίνοντες καὶ ὑπερκαλῆοι, κλίνετε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν βιβλίων, καὶ ἀποκοιμᾶσθε ὀνειρευόμενοι διλήμματα, ὀνοματοποιίας καὶ σχήματα γραμμικὰ. Τὸ βιβλίον τοῦτο λοιπὸν, εἴαν ἐγράφη, εἶνε σπουδαῖον σύγγραμμα παρέχον μεγάλας ἐλπίδας, ἡ δὲ Ἰταλίς ἀπώλεσεν ἐν τῷ Νίεβο ἓνα τῶν μᾶλλον δυναμένων ν' ἀνυψώσῃ τὴν φιλολογικὴν τῆς φήμην κατὰ τὴν δευτέραν πεντηκονταετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης τοῦ Νίεβο, κ. *Carlo Righetti*, γνωστὸς ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Cletto Arrigiti*, εἶνε κατώτερος αὐτοῦ κατὰ τὴν γραφικότητα καὶ τὴν φαντασίαν, κατέχει ὅμως προτέρημα τι λίαν δυστυχῶς σπάνιον εἰς τοὺς Ἰταλοὺς συγγραφεῖς καὶ ὅπερ ἀπαντᾷ πρὸ πάντων ἐν ταῖς γαλλικαῖς μυθιστορίαις, τὴν τέχνην δηλονότι τοῦ ἐπιχαρίτως διηγεῖσθαι. Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῶν ἀποκρέω (gli ultimi Coriandoli) καὶ ἡ *Λυσίσκομος* (la Scapigliata) περικυτῶσι πιστοτάτην, ἄμα δὲ καὶ θελητικωτάτην εἰκόνα τῆς Ἰταλικῆς κοινωνίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἥτις ἔληξε διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848. Τὸ δεύτερον πρὸ πάντων ἐνεποίησε ζῶηράν ἐν Ἰταλίᾳ αἰσθησὶν μετὰ τὴν ἐκδόσιν του. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ πλοκὴ στερεῖται πρωτοτυπίας, ἴσως δὲ καὶ ἀληθείας· ἡ ἔλλειψις ὅμως αὕτη, ἀναπληρουμένη διὰ γλαφυρωτάτων διαλόγων καὶ ἀπεικονίσεων ἐθίμων, καθίσταται σχεδὸν ἀνεπαίσθητος. Ἐν τῷ μυθιστορήματι τούτῳ ἀνευρίσκομεν συνωμότης πολὺ ὁμιλοῦντας καὶ πλέον ἔτι πίνοντας, ἐνῶ νέος τις πατριώτης φέρει τὴν ἑριδὰ εἰς ἐντιμωτάτην τινὰ οἰκογένειαν καὶ γίνεται, ἐν ἀγνοίᾳ του, ἀντίζηλος αὐτοῦ τοῦ πατρὸς του. Βίᾳ ἀναγκασθεῖται νὰ δεχθῇ ὡς σύζυγον λίαν προώρως κηκοῦμένην τινὰ γέροντα, ἡ *Noemi*, ἡ ἡρώς τῆς ἱστορίας ταύτης, εἶναι ἴσως μέχρι τινὸς ἄξιον συγγνώμης, καίπερ ἔκτοῦσα ἔξω τῆς συζυγικῆς στέγης καρδίαν πάλλουσεν μετὰ τῆς ἰδικῆς τῆς. Καὶ ἂν πράττῃ τὸ μέγιστον τῶν ἀνοσιουργημάτων παρκαθιδύσασα ἑαυτὴν εἰς τὸν *Αἰμύλιον* *Liguani*, υἱὸν τοῦ συζύγου τῆς, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ κατηγορήσωμεν αὐτήν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν σύζυγον αὐτῆς, ἀμελήσαντα ἕως τότε ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς γνήσιον τέκνον του τὸν παρ' αὐτὸν καρπὸν νεκρῶν ἐρώτων. Ἡ πλοκὴ, ὡς φαίνεται ἐντεῦθεν, εἶνε ἀπλουστάτη· ἀλλὰ πάντες οἱ ἀναγινώσκοντες τὸ βιβλίον τοῦτο θὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι εἶνε λίαν ἐπαγωγὸν διὰ τε τὴν εὐφροσύνην καὶ διὰ τὴν εὐγενῆ αἰσθητικὰ ἐξ ὧν ἐμπνέεται.

Νέον εἶδος μυθιστορήματος, ἄγνωστον ἐν Ἰταλίᾳ πρὸ τοῦ 1860, εἶνε τὸ καλούμενον ἀρχαιολογικὸν μυθιστόρημα. Γνωστότατα τυγχάνουσιν ἐν Ἀγ-

γλῆξ ὁ *Αλκιβιάδης* καὶ ὁ *Περικλῆς*, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ ἡ *Αἰγύπτια* βασι-
λέαις καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ σοφοῦ αἰγυπτιολόγου *Ebers*, ἐπιχειρήσαντος
νὰ κατεστήσῃ κοινὰ τὰ περίσματα τῶν ἐπιστημονικῶν περὶ αἰγυπτιακῆς
ἀρχαιολογίας ἐρευνῶν διὰ σειρὰς μυθιστοριῶν ἐν αἷς τὸ σπουδαῖον καὶ σο-
βαρὸν τῆς ὑποθέσεως γίνεται ἀγαπητὸν διὰ τοῦ τερπνοῦ τῆς διγυήσεως. Ἐν
Ἰταλίᾳ τοιαῦτα μυθιστορήματα συνέγραψε πρῶτος ὁ *Camillo Miola*, μελε-
τήσας τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων, τυγχὼν
δ' ἐπιτυχίας ἴσης καὶ ὁ *Cossa*, ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς τοῦ *Νέρωνος*, τῆς *Μεσ-
σαλίνας*, τοῦ *Πλάτου* καὶ ἄλλων ῥωμαϊκῆς ὑποθέσεως δραμάτων. Ὁ *Miola*
εἶναι νέος, νεώτερος, μέλις τριακοντάετης, μελετῶν τὸ παρελθόν, ὅπως προε-
τοιμάσῃ ἑαυτῷ λαμπρὸν καὶ ἑνδοξὸν τὸ μέλλον. Πάντα τὰ μυθιστορήματα
αὐτοῦ παρουσιάζουσι σκηνὴν τινὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κόσμου. Ἡ φαντασία του
ἀνοικοδορεῖ τὰς κατεστραμμένας πόλεις, ἀνεγείρει τὰ πεπτωκότα μνημεῖα,
ἐπισκευάζει τὰ εἰς ἐρείπια μεταβληθέντα θέατρα, δίδωσι ζωὴν καὶ κίνησιν
εἰς τὰς ἐρήμους ἀγρούς, ἐπαναφέρει τοὺς μάρτυρας εἰς τὰς κατακλόμεναις, τοὺς
μονομάχους εἰς τὰ μνηθεατρα, τὰς πατρικίας εἰς τὰς γυναικωνίτιδας, τοὺς
ἱερεῖς εἰς τοὺς ναοὺς, τοὺς παρασίτους εἰς τὰς θαλάμους καὶ τοὺς μεθύουσιν εἰς
τὰς καπηλείας. Συζῇ μετ' αὐτῶν, τοὺς ἀκολουθεῖ, ἐνωτίζεται αὐτῶν καὶ τοὺς
ζωγραφεῖ διὰ τῶν ἀνθηροτάτων χρωμάτων. Οὐδεὶς γνωρίζει κάλλιον αὐτοῦ
πῶς ἐγέλων οἱ μάντιες συναντῶντες ἀλλήλους, μετὰ πόσης χάριτος αἰ ἀθῶσι
τῆς Ῥώμης παρθένοι ἀνέστυρον μέχρι γονάτων τὰ κράσπεδα τῶν χιτῶνων,
μετὰ πείων μορφασμῶν ὁ προγαστωρ οἶνοπώλης παρέθετεν ἐπὶ τῆς τραπέ-
ζης τὰ πλήρη θερμοῦ οἴνου κύπελλα καὶ διὰ ποίου αὐθάδους βελήμοντος ὁ
πονηρὸς δοῦλος ἔσυρε τὸ πέλημα τῶν ὑποδημάτων του ἐπὶ τῶν μαρμάρων τῆς
αὐλῆς. Εἰς αὐτὸν καὶ μόνον οἱ γέροντες καὶ ἄννηροί· Ἐφέστιοι θεοὶ διηγοῦνται τὰ
ἀπόκρυφα τοῦ κοιτῶνος καὶ τὰς ἀδολεσχίους τοῦ ἐστιατορίου· δι' αὐτὸν καὶ
μόνον τὸ μισθικόν, τὸ ἐκπληροῦν χρῆνι καταλόγου τοῦ ξενῶνος, ἐνθυμεῖται,
τὰς συνουσίας καὶ τὰ μυστικὰ τοῦ ἀποκρίφου καλλίου, ἡ δὲ προσωπὸς τῆς
κρήνης εἰς αὐτὸν καὶ μόνον μαρτυρεῖ τὰ φιλήματα ἅτινα ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς
ἐπέθεσαν τὰ διψαλέα χαίλη τῶν κορασιῶν, τῶν ἐξερχομένων ἐκ τοῦ λουτρῶ-
νος ἢ καὶ ἐκ τῶν ὀργίων. Πάντα ταῦτα τὰ πρόσωπα ὁ *Miola*, ὁ Αὐγκέως
ἔχων ὀφθαλμοὺς, τὰ διαβλέπει διὰ τοῦ σκοτους τῶν αἰώνων, τὰ παρατηρεῖ
μετὰ τῆς προτοχῆς καὶ τῆς ἀγγινοίας τοῦ ἀνθρωπολόγου, διὰ δὲ τῆς εὐ-
φυίας καὶ τῆς ἐμπειρίας τοῦ ἀριστοτέχνου παρίστησιν αὐτὰ ἀληθῆ, ζῶντα,
ὁμιλοῦντα, ἀναγεννηθέντα ὑπὸ τῆς μαγικῆς ῥάβδου ἀρχαιολόγου γούτου. Αἱ
ὠραιόταται τῶν μυθιστοριῶν αὐτοῦ εἶνε ὁ *Δομιτιανὸς*, ὁ *Ὀράτιος*, ὁ *Κόρμιο-
δος*, ἡ *Μεσσαλίνα*.—Ἐπιτραπήτω μοι νὰ παραθέσω μίαν σελίδα τοῦ *Ὀρα-
τίου*, ἐν ᾗ περιγράφει διὰ βραχέων τὸν βίον τοῦ φίλου τοῦ Αὐγούστου.

«Ἴδού ὁ Σαβῖνος ἀγρός, ἐν ᾧ ὁ Ὀράτιος ἠρέσκετο νὰ προσκαλῇ τὰς ὠ-
ρεκίας γυναῖκας καὶ τοὺς φιληδόνους ἐτάρους του, ἵνα ἐλευθέρως διαπαιδά-

ἤζωσιν ἅπαρ τοῦ ἐνικυτοῦ, μέ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ ἐνικυτός διὰ τὸν Ὀράτιον διήρκει μόλις τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ ὥρας. Ἀδύκωτον δὲ ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς ἐσκέπτετο νέκρ κατακτῆσεις καὶ ἐζήτει τὴν δόξαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐξηγριωμένων κυμάτων θαλασσῶν ἀφιλοξένων. Ὁ ποιητὴς τῶν χαρίτων ἀπεσύρετο ἡσύχως εἰς τὸν ἀγρόν του, ἐξηπλωμένος δ' ἐπὶ τῆς μαλθικῆς γλῶσσης, συνέθετεν ὥδῃν τινα πρὸς τὴν χρυσήν μετριότητα, ἔχων ὅμως ἀπόρρῃσιν νὰ μὴ ζῇ μετρίως, ἀλλ' ὅσον τὸ δυνατόν πλουσιοπαρόχως καὶ εὐδαιμόνως καὶ τρυφηλῶς. Ὀμιλῶν πρὸς τὸν Μαικῆνικον ἐμμέτρως ἔλεγεν: «Ἀρκεῖ οὐχὶ πλέον' ἄφες με πτωχὸν καὶ ἀρκοῦμενον εἰς τὰ ὀλίγα ἅτινά μοι ἐδώρησας». Ὀμιλῶν ὅμως αὐτῷ πεζῶς ἐξεύρισκε πᾶντοτε μέτρον ὅπως τὸν ἀρπάζῃ ἀγρόν τινα, οἰκίαν, ἔπαυλιν.

«Ἄν ποτε φίλος τις ἀνεχώρει διὰ μακρὸν πλοῦν, ὁ Ὀράτιος ἐψάλλεν αὐτῷ ὑπὸ κατευόδιον δι' ἀπείρων φιλοφρονήσεων «Μέλλεις ν' ἀποκτήτῃς τιμὰς καὶ δόξαν καὶ ταχέως θέλεις ἐπανακκῆψῃ θαυμαζόμενος». Οὐδέποτε ὅμως συνώδευεν αὐτὸν μέχρι τῆς θύρας. Ἐτρεχεν ἀνὰ τοὺς ἀγρούς αὐτοῦ, ἕνα προπύρ ἐμμέτρως εἰς τὴν ὕψειαν τοῦ φίλου. Ἄν οἱ Πάρθοι καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἠδύναντο νὰ νικηθῶσι διὰ φικλῶν οἴνου, ὁ Ὀράτιος θὰ ἦτο βεβαίως εἰς τῶν ὑμεγίστων κατακτητῶν. Δυστυχῶς ὅμως ὑπῆρχε τὸ λίαν ἄχαρι δι' αὐτὸν ἐκεῖνο ἡξίφος τὸ ἐρεθίζον εἰς μέγιστον βαθμὸν τὰ νεῦρά του, ἐνῶ ἐκεῖνος προὔτιμα νὰ πληρώσῃ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος ἐξυμνῶν διὰ στίχων ἡδυτάτων τὰς νίκας αὐτῶν ἡρώων της. Οὐδὲ μὲν ἦτο φιλόδοξος· δὲν ἤθελε ν' ἀπαθηναισθῇ, δὲν ἐπεθεύρει οὔτε δόξαν οὔτε θησχυροῦς . . . ἀπλῶς μόνον μίαν ἔπαυλιν, μίαν οἰκίαν, ἕνα ὑπηρετήν καὶ μίαν γυναικα . . . οὐδὲν ἄλλο. Ἀλλ' ἔρχετο ἡ μὲν οἰκία νὰ ἦτο μεγαλοπρεπής, ἡ δ' ἔπαυλις ἐν τῷ κέντρῳ εὐρέος ἰδιοκτητήτου ἀγροῦ, ὁ ὑπηρετὴς νὰ ἡγῆται πολλῶν δωδεκάδων χωρικῶν, ἡ δὲ γυνὴ ν' ἀλλοτρίωνται καθ' ἐκάστην, ἡ σχεδὸν καθ' ἐκάστην. Τοῦτο μόνον ἐζήτει παρὰ τῶν θεῶν, ὧν ἄλλως τε ἐπεκαλεῖτο τὴν εὐνοίαν πρὸς τὴν πολιτείαν, πρὸς τοὺς ὑπάτους, πρὸς τοὺς φίλους του, . . . γελῶν κρύφα διὰ τοὺς φίλους, διὰ τοὺς ὑπάτους, διὰ τὴν πολιτείαν καὶ διὰ τοὺς θεούς. Ἀλλὰ ἡμεῖς οἷα χάριτος ἐγάλα! Οἷον λεπτὸν καὶ εἰρωνικὸν μαιδίωμα περιβεβλημένον τὴν λαμπρότητα τῆς ἐνθουσιωδευτικῆς παιήσεως, τὰ ἐπαγωγότατα αὐτοῦ ὄφρους τεχνάσματα, τοὺς μελωδικωτάτους ἔχους τῶν στίχων.» Ἡ μετάφρασις αὕτη εἶνε ἀθλίη, πολὺ ἀπέχουσα τοῦ πρωτοτύπου· ἀλλὰ δὲν διαφεύγει δι' αὐτῆς, ἔστω καὶ τοιαύτης οὔσης, μικρὸν τι τῆς χάριτος τῆς λουκιανείου γραφίδος τοῦ *Mioia*;

Γεννηθεὶς ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ γενόμενος Τοσκανὸς δι' εἰκόσκατοῦς δεκαμονῆς ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Δάντου, ὁ *Cesare Donati* εἰσῆλθεν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον συγχρόνως τῷ *Cletto Arrighi*, δημοσιεύσας μικρὸν τι ἀριστοτέγγημα ὑπὸ τὸν τίτλον *Dià μιαν κουβαρίστραν* (*Per un gomitoio*). Περὶ τὴν κουβαρίστραν ταύτην, ἥτις, διαφυγοῦσα ἐκ τῶν χειρῶν ὠραίας τινὲς ἐργατίδος,

κρίνεται ἐκ τῆς πέμπτης ὁροφῆς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀξιολατρεύτου διαβάτου, ὁ συγγραφεὺς τυλίτσει ὁλόκληρον πλεκτάνην ἐρώτων, αἵτινες, ἀρξάμενοι δι' ἀσθέντου γέλωτος, λήγουσιν εἰς τὸν γάμον τῶν δύο πρωταγωνιστῶν. Τὸ διήγημα τοῦτο, γεγραμμένον διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ *Karr* καὶ τῆς εἰρωνείας τοῦ *Storne*, ὑπῆρξεν ἀρχὴ μακροῦς σειρᾶς μυθιστοριῶν, ἐν αἷς ἡ γλῶσσα, καθαρεύουσα καὶ τασκανίζουσα, κατ' οὐδὲν ὑστερεῖ τοῦ *l'uffou*, ἀπλουστᾶτος ὄντος καὶ θαλαττικωτάτου. Ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1869 πάντα σχεδὸν τὰ περιοδικὰ τῆς Ἰταλικῆς ἀνετύπωσαν τὴν *Arborea* (*La fioraja*), τὴν *Καπροθήκην* τοῦ πάππου μου (*La tabacchiera di mio nonno*), τὴν *Γαλῆν* τοῦ *Θωμά* (*La gatta di Masino*), καὶ ἄλλα διηγήματα τοῦ *Donati*, ὃν ἀριστον νομίζω τὸ ἐπιγραφόμενον *Μεταξὺ ἀκαθῶν* (*Tra le spine*). Ὁ *Donati* διακρίνεται πρὸ πάντων περὶ τὴν περιγραφὴν τῶν τιμίων ἀνδρῶν· οἱ κακουργοὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφόμεναί εἰσιν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀδέξιοι, καὶ δὲν φαίνονται ἀποκτήσαντες τὴν ἔξιν τοῦ κακουργεῖν. Τοῦτο τὸ ἐλάττωμα — τὸ ἄλλως τε προδίδον ἀγαθωτάτην καρδίαν — καὶ μικρὰ τινα ἄλλα ἀπαντῶντα ἐνίοτε ἐν τοῖς διηγήμασί του δύνανται εὐκόλως νὰ ἐξαλειφθῶσι διὰ δευτέρων φροντίδων· ἀλλὰ θὰ μείνωσι πάντοτε αἱ ἀρισταὶ ἐκεῖναι ἠθικαὶ μελέται αἱ προδίδουσαι μικρὰς καὶ λεπτὰς παρατηρήσεις, οἱ γραφικώτατοι ἐκεῖνοι χαρακτῆρες οἱ δυνάμενοι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρότυπα, αἱ λαμπραὶ ἐκεῖναι περιγραφαὶ, δι' ἃ πάντα κατὰ κράτος ἀνερψιθῶσι ὁ συγγραφεὺς μεταξὺ τῶν ἀριστοτεχνῶν. Ὁ *Donati* ἔφθασεν ἤδη εἰς τὰ ἔτη τῆς ὀριμότητος καὶ εὐρίσκεται ἐν τῇ ἀκμῇ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ὥστε, ἐπευφημοῦντες διὰ πᾶν ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἔγραψε, δυνάμεθα ν' ἀναμένωμεν μετὰ πεποιθήσεως καὶ σπουδαιότερα ἔτι συγγράμματα, δι' ὧν εὐχόμεθα νὰ πλουτίσῃ ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον τὴν πατρῴαν φιλολογίαν.

Ἐν τῶν σπουδαιωτάτων αἰτίων τῆς ἐπιτυχίας τοῦ *Donati* εἶναι ἡ ἐπιμονὴ αὐτοῦ εἰς τὴν καλλιέργειαν ἑνὸς καὶ μόνου εἴδους φιλολογίας, ἐπεὶδὴ ὁ μυθιστοριογράφος ἔχει ἀνάγκην ἰδιότητων τινῶν, αἷ καὶ οἱ εὐφύεστατοι τῶν ἀνθρώπων δύνανται ν' ἀποκτήσωσι μόνον διὰ μακρῶν ἀγώνων. Τούτου ἕνεκα δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα ἂν διακεκριμένος πολυγράφος, οἷος ὁ *Bosio*, ἐρᾶν ἡμιμικρότερος ἐκ αὐτοῦ θαλήσας νὰ συγγράψῃ καὶ μυθιστορίαις. Ἐν τούτοις τὸ πρῶτον αὐτοῦ μυθιστόρημα, ἡ *Tecla Amalia*, ἔχει πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον, καίτοι ἡ πλοκὴ τοῦ διηγήματος καὶ ἡ τῶν χαρακτήρων περιγραφὴ προδίδουσι τὴν ἀπειρίαν καὶ τὴν ἀμηχανίαν νεαροῦ καθηγητοῦ, ὑποχρέου ὄντος νὰ διδάσκῃ πράγματα τὰ ὅποια αὐτὸς οὗτος ἀτελῶς γνωρίζει. Ἡ θυγάτηρ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ (*La figlia del calzolaio*) εἶναι ἀπηλλαγμένη τῶν ἐλαττωμαμάτων τούτων, δεικνύουσα προόδους εὐελπιζούσας ἡμᾶς διὰ τὸ μέλλον.

Καὶ τὰ μυθιστορήματα τὰ θεολογικὸν σκοπὸν ἔχοντα δὲν λείπουσιν ἐν Ἰταλίᾳ. Συγχρόνως τῇ ἐκδόσει τοῦ *Βίου* τοῦ *Ἰησοῦ* τοῦ *Rénan* ἐγράφησαν ἐν Ἰταλίᾳ δύο βιβλία, ἀμφοτέρω φέροντα τὸν τίτλον *Αγαπήσεις* τοῦ *Γοῖδα*

(*Memorie di Giuda*) καὶ ἀμφότερα δημοσιευθέντα ἐν Νεαπόλει. Ταύτων τὸ μὲν πρῶτον σκοπὸν ἔχει ν' ἀνκιρέσῃ καὶ διαφεύσῃ τὰ ληρήματα—ταύτην τὴν λέξιν μεταχειρίζεται—τοῦ Γάλλου ἀθέου, τὸ δὲ δεύτερον προσθέτει—κατὰ τὴν ἔκφρασίν του—μικρὸν τινα λίθον εἰς τὸ σοφὸν οἰκοδόμημα τὸ ἰδρυθὲν πρὸς δόξαν τῆς ἀληθείας ὑπὸ τοῦ Γάλλου σοφοῦ. Δυστυχῶς ἄρως τὸ πρῶτον, καὶ περ γεγραμμένον διὰ γλώσσης ἀξίης τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας, οὐδέν· σχεδὸν ἔπεισε, διὰ τὸ ψυχρὸν τοῦ ὕφους καὶ τῆς πλοκῆς τὸ ἀτελές· ἐνῷ τὸ δεύτερον, καὶ περ ὀστρογοτθικῶς γεγραμμένον, ὅπως λέγει ὁ κριτικὸς *De Sanctis*, ἐλκύει διὰ τῆς ἀφελείας τῆς διηγήσεως, διὰ τῶν ἐπαγωγῶν περιγραφῶν, διὰ τῶν ἀμιμήτων θελγνύων τοῦ ὕφους. Αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς τοῦ πρώτου, ὁ *Abbate Falchetti*, ἔλεγεν ἡμέραν τινὰ περὶ τοῦ *Petrucelli della Gallina*, συγγραφέως τοῦ ἑτέρου, «Ὁλίγον δεῖν ὁ ἐπικατάρτατος οὗτος κατέστρεψε τὰς πεποιθήσεις καὶ τὴν πίστιν ἐμοῦ αὐτοῦ». Ἐκτὸς τῶν *Ἀναμνήσεων* τοῦ Ἰούδα ὁ *Petrucelli* συνέγραψε τὰ *Φάσματα τῶν Παρισίων* (*le larve di Parigi*), τὸ *Παγωτὸν* τῆς βασιλίσσης (*il sorbetto della Regina*), τὸν *Ἰωάννην Β.*, τὴν *Μαρίαν-Μαγδαληνὴν*, ἐν οἷς καταφαίνεται ἡ ἀθεΐα αὐτοῦ, ἀλλὰ συνάρα καὶ αἱ εὐρεῖαι περὶ θεολογικὰς γνώσεις. Οἱ διωγμοὶ τῆς Παπικῆς ἀστυνομίας οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσαν ἢ νὰ καταστήσωσι δημοφιλέστερον τὸ ὄνομά του, καὶ τοσοῦτον δημοφιλές, ὥστε ὁ *Pungolo*, ἐσπερινὴ ἐφημερίς τῆς Νεαπόλεως, πωλεῖ τὸ δεκαπλάσιον τῶν συνήθων ἀντιτύπων ὡς ἀκτις δημοσιεύη ἄρθρον τοῦ συγγραφέως τῶν *Ἀναμνήσεων* τοῦ Ἰούδα. Χάριν μόνον τῆς ἀκριθείας ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ *Giordana*, ὅστις, μιμούμενος τοὺς συγγραφεῖς τῆς αἰσχρᾶς ἐκείνης Γαλλικῆς σχολῆς ἣτις νομίζει ὅτι προτρέπει πρὸς ἀρετὴν παριστῶσα τὴν κακίαν ἐν ἀπάτῃ αὐτῆς τῇ εἰδεχθεῖ γυμνότητι καὶ βδελυγμίᾳ, συνέγραψε τοὺς *Πρώτους ἔρωτας τῆς Βέρθας* (*i primi amori di Berta*), αἰσχροτέρους τοῦ *Paysan perversi* τοῦ *Retif de la Bretonne*, τῆς *Mademoiselle de Maupin* τοῦ *Gauthier* καὶ αὐτῶν τῶν *Ἐξομολογήσεων* τοῦ Ἀγίου Λυγρουστίνου. Ὁ *Giordana* γράφει καλῶς, ἔχει πνεῦμα καὶ πολυμάθειαν· ἐξ αὐτοῦ δὲ μόνον ἐξαρτᾶται ν' ἀποκτήσῃ ἐνδοξον ὄνομα.

Πρὸς διδάσσειν τῆς τοσκανικῆς, ἢ καλλίον εἰπεῖν, τῆς φλωρεντινῆς γλώσσης, ἐγράφησαν μυθιστορήματα καὶ διηγήματά τινα ὑπὸ τῶν διατεινομένων ὅτι ἡ Ἰταλικὴ γλῶσσα πρέπει κυρίως νὰ ὀνομάζεται φλωρεντινὴ, ἀλλὰ στεροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταλλήλου πλοκῆς καὶ δὲν κινᾷσι τὸ διάφορον. Ἀλλ' ἡ ἑλλειψίς αὕτη ἀντισταθμίζεται ὑπὸ γλώσσης ἀμιμήτου καὶ χάριτος καὶ ὑπ' ἄκρας φιλολογικῆς ἀκριθείας. Τοιαῦτά τινα εἰσι, μετὰ τῶν πολλῶν, τὰ διηγήματα τοῦ *Πέτρου Thouar*, τοῦ *Ἰωσήφ Taverna*, τοῦ *Todaro*, τοῦ *Fanfani* καὶ τοῦ *Gradi*. Οἱ δύο τελευταῖοι πρὸ πάντων μιμοῦνται τελείως τὴν γλῶσσαν τῶν κατοίκων τῆς Φλωρεντίας μεθ' ἀπάντων τῶν ιδιωτισμῶν καὶ τῶν ιδιοτροπιῶν αὐτῆς. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ διηγήματά

των ἀπολήγουσι πολλάκις εἰς ξηρὰς λεξιλογικὰς μελέτας, ὡς ἡ *Πλαγγὼν* (*La bambola*) καὶ ἡ πρὸς πώλησιν οἰκία (*Una casa da vendere*) τοῦ *Fanfani*, ἐν αἷς διδάσκονται αἱ λέξεις τῆς τεκτονικῆς καὶ τῶν διαφόρων μερῶν καὶ σκευῶν τῆς οἰκίας. Ἀπαλλάττεται τῆς μορφῆς ταύτης ἐκ τῶν τοῦ *Fanfani* καὶ τὸ μυθιστόρημα ἐκεῖνο τὸ ἐπιγραφόμενον Φρυγκίσκος ὁ ἐξ Ἀσκούλης (*Cecco d' Ascoli*), ὅπερ μετεγλώττισεν ὁ Ἕλλην μεταφραστὴς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Ὁ τυφλὸς τῆς Ἀσκούλης*, μὴ ἐννοήσας, μεθ' ἑκατοντάδας ὅλας σελίδων, ὅτι ὁ πρωταγωνιστὴς Φρυγκίσκος (*Cecco*) δὲν εἶνε τυφλός (*cieco*). Τὸ μυθιστόρημα τοῦτο, ἱστορικὴν ἔχον τὴν ὑπόθεσιν, συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν καλλίστων τῆς σήμερον διὰ τε τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα ὑφ' ὧν διαπνέεται καὶ διὰ τὴν πλακὴν καὶ τὴν γλῶσσαν ἐν ἡ ἐγγραφῇ.

Ἀρέσκειν εἰς πάντας εἶνε ὁ ἰδεώδης σκοπὸς πρὸς ὃν πρέπει νὰ τείνη πᾶς συγγραφεύς. Τὸ προτέρημα τοῦτο, ὅπερ κατέχει ἐν Γαλλίᾳ ὁ *Jules Verne* καὶ ὁ *Erckman Chatrian*, ἡ Μοῦσα ἐδωρήσατο ἐν Ἰταλίᾳ εἰς τὸν *Edmondo de Amicis*, ἀξιοματικὸν τοῦ Πεδεμοντικκοῦ στρατοῦ, ἐλκύσαντα διὰ τῶν Σχεδιογραφημάτων τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς (*Scizze della vita militare*) τὸν σεβασμὸν ἀπόσης τῆς Εὐρώπης πρὸς τὸν γενναῖον στρατὸν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἰταλίας. Εἰσὶν εἰκοσιν ἀξιοθαύμαστοι μικρογραφίαι, ὧν δύο ἡ τρεῖς μόλις δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν ἀριστουργήματα, ἀποτελοῦσαι ἀναμφιβόλως ἐν τῶν καλλίστων βιβλίων τῶν δημοσιευθέντων ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ *De Amicis* κατέστη γνωστότατον διὰ πολυπληθῶν μεταφράσεων ἐν ταῖς πλείσταις τῶν γλωσσῶν. Καὶ ἡ «Ἑστὶς» ἐδημοσίευσε τὸ παρελθὸν ἔτος μετάφρασιν κεφαλαίου τινὸς τοῦ βιβλίου τοῦ ἐπιγραφομένου *Κωνσταντινούπολις*. Ὁ *De Amicis* εἶνε περιηγητὴς, ἄμα δὲ καὶ ποιητὴς καὶ τεχνίτης. Περιηγήθη τὸ *Μαρόκον*, τὴν *Ολλανδίαν*, τὴν *Ἰσπανίαν*, τὴν *Κωνσταντινούπολιν*, καὶ περὶ ἐκάστου τῶν μερῶν τούτων συνέγραψε φερώνυμον βιβλίον, ἐν ᾧ διὰ τέχνης ἀμιμήτου, δι' ὅρους ποιητικωτάτου, θερμοῦ, ἐνθουσιώδους ἠλεκρίζει τὸν ἀναγνώστην καὶ συμπαρασύρει αὐτὸν εἰς τὰς ἀπωτάτας χώρας, ἐν αἷς αὐτὸς οὗτος περιηγεῖται. Μὴ νομίζετε ὅτι θὰ εὗρητε ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ πληκτικὰς περιγραφὰς μνηρῶν χιλιζῆς περιγραφέντων, εἴτε ἱστορίας καὶ ἀπαριθμήσεις χρονολογιῶν καὶ ὀνομάτων! Ἀπαγε! Ἐν αὐτοῖς εὕρισκε τις μόνον ζῶην, ζῶην ἀληθῆ καὶ—ἐπιτραπήτω μοι ἡ ἔκφρασις—ζῶσαν.—Εὐχῆς ἔργον θὰ ᾗτο ἂν ὁ *De Amicis* ἀπεφύκει νὰ περιγράψῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἀναιρέσῃ διὰ τοῦ θερμοῦ αὐτοῦ καλάρου τὰ ψεύδη καὶ τὰς μωρὰς εὐφυίας τοῦ *About*. Ὑπὸ τὴν μαγικὴν αὐτοῦ γραφίδα ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν ἀναλάμψει διὰ τῶν στιλπνοτάτων χρωμάτων τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους. Βιβλίον τοιοῦτον, ὑπὸ τοιούτου ἀνδρὸς γεγραμμένον, ἤθελε βεβαίως ἐπισύρει ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου, καὶ ἐγείρει ἐν τοῖς πᾶσιν αἰσθήματα θερμότερα καὶ συμπνεύστερα πρὸς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Βόττσερη, τοῦ Κοραΐ, τοῦ Ρήγα!

Ὡς δείγμα τῆς γραφίδος τοῦ *De Amicis* δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὴν μετάφρασιν μιᾶς τῶν ὡραίων εἰκόνων αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν τόμον μικρῶν αὐτοῦ σκηνογραφιῶν καὶ διαγγραμάτων τὸν ἐπιγραφόμενον *Εσκορπισμένα σελίδες* (*Pagine sparse*). Εἶναι χαριέσταται σκέψεις καὶ ἰδέαι πατρὸς περιπαλῶς ἀγαπῶντος τὸ νήπιον αὐτοῦ τέκνον. Φέρουσι δ' ἐπιγραφὴν

ΕΚ ΤΟΥ ΛΕΥΚΩΜΑΤΟΣ ΠΑΤΡΟΣ

Τὸ ὅν τοῦτο, ὅπερ κατέχει τοποῦτο μέρος τῆς καρδίας μου, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ἡδυνάμην πλέον νὰ ζήσω, ὥς εἰ συνεδέετο πρὸς με δι' ἀοράτου τινὸς ἀρτηρίας, πρὸ τριῶν ἐτῶν δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ἐν τῷ νῷ μου. Παράδοξον! Μοὶ φαίνεται ὅτι ἀνκπολῶν βαθέως τὰ παρελθόν μου, ἔπρεπε νὰ εὗρω ἔχνος τι, προαγγελίαν τινὰ αὐτοῦ. Τί εἶναι ἡ ἐμφάνισις αὕτη; Πόθεν ἔρχεσθαι; τίς εἶ; τί ἦλθες νὰ εἶπῃς εἰς τὸν κόσμον; ποῖος ὁ λόγος σου καὶ ὁ σκοπός, ὦ ξένε; Τί ζητεῖς ἀγνώστε; διὰ τί εἰς τὴν πρόσκλησίν μου ἀπήντητες σὺ, τὸ κυανόφθαλμον, καὶ οὐχὶ μελανόφθαλμόν τι ἄλλο; Ἀποκρίθητι, μυστηριώδες ὄν!

*

* *

Ἡ ὠραιοτάτη τῶν παίδων ἡλικία, διὰ τοὺς ἔχοντας καλλιτέχνου ὀφθαλμοὺς καὶ πατρὸς καρδίαν, εἶναι ὅτε διέρχονται εἰσέτι ὄρθιοι ὑπὸ τὴν τράπεζαν, καὶ δυνάμεθα διὰ μιᾶς καὶ μόνης χειρὸς νὰ τοὺς κρατῶμεν, νὰ τοὺς φέρωμεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου, νὰ τοὺς κρύπτωμεν ὑπὸ μεγάλην ἐφημερίδα, νὰ τοὺς φυλακίζωμεν μεταξὺ δύο λεξικῶν, ὅτε ὅλη ἡ ἐνδυμασία αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ σκούφου μέχρι τῶν ὑποδημάτων, ἐμπεριέχεται ἀνέτως ἐν παλαιῷ τινι πίλῳ τοῦ πατρὸς. Κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐκείνην, ἡ μήτηρ τὰ χάνει ἕως νὰ φέρῃ μίαν περικνημίδα εἰς τὸ τέκνον τῆς· ἀλλ' ὅταν τοῦτο, μίαν ἐκ δέκα φορῶν, κατορθώσῃ νὰ εἰσάξῃ μόνον τοῦ τὰν πόδα ἡ μήτηρ ἀσπάζεται αὐτὰ φρενητιώδης καὶ ἀναφωνεῖ ὑπερήφανος: Εἶσαι ἀνὴρ!

*

* *

Ἔχουσι πρόσωπον, ὅπερ φαίνεται μῆλον ἔχον ὀφθαλμοὺς· λαιμὸν, ὃν σφίγγομεν μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ λιχανοῦ· χεῖρας, ἃς πρέπει νὰ παρατηρῶμεν πλειστάκις, ἵνα πεισθῶμεν ὅτι ἔχουσιν ἤδη καὶ τοὺς πέντε δακτύλους· ποδίσκους, οὓς δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν σοβαρῶς πόδας. Ἡ μικρὰ τῶν κεφαλῇ, ἀναλόγως τῶν στιγμῶν καθ' ἃς ἐκάστοτε ὁσφραϊνόμεθα αὐτήν, ἔχει ὁσμὴν πυργίτου, γαλῆς, κανίκλου, φωλεᾶς χελιδόνων, πλίνθου, ξύλου, ἐλαίου, πικνός, ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ δύνανται νὰ ψεύσωσιν ἐκεῖνα. Ἡ δὲ πνοὴ αὐτῶν ἔχει ἐλαφράν τινα γαλακτώδη ὁσμὴν, μεμιγμένην μετὰ τῆς εὐωδίας ἀπεριγράπτων ἀνθέων· πνοή, ἥτις, ἀναπνεομένη, φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ εὐεργετῇ τὸ αἷμα ὥς ὁ ἀῆρ τῆς ἐξοχῆς.

*

* *

Καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν εἰ μὴ ἀγαπῶντες τὰ πλάσματα ταῦτα! Βλέπω διὰ τῆς φαντασίας ῥοδόχρουν καὶ γελῶν παιδίον, ὅπερ ἐκ τῆς ἀγκάλης τῆς μητρὸς τείνει ἐρωτύλον ἀμφοτέρως τὰς χειρὰς τοῦ πρὸς ζῆρὸν καὶ σοβαρὸν κύριον, ὅστις, ὀπισθοδρομῶν διὰ κινήσεως σχεδὸν ἀποστροφῆς καὶ γελῶν βεβιασμένως, κινεῖ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παιδὸς κορυφοειδῆ δάκτυλον, δι' οὗ δεικνύει ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ τον προσεγγίσῃ. Ὡς ἐκὼς καὶ σοβαρὸς ἄνερ, ἔσο τρανὸς πολιτικὸς ἢ ἐνδοξὸς συγγραφεὺς ἢ μέγας τῆς πατρίδος εὐεργέτης, σὲ μισῶ!

*
* *

Πρέπει νὰ εἶδῃ τις τὰ παιδία ἐν τῇ εὐνῇ τὴν πρώτην, πρὶν ἐξυπνήσωσι. Τίς δύναται νὰ κρατήσῃ τὰ φιλήματα καὶ τὸν γέλωτα; Ἔχουσι στάσεις μαχητῶν ἀποθανόντων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, θέσεις ἀπελπισίας καὶ λύπης, λογισμοὺς ἀκροβχιῶν, ἀτημέλειαν ἀπειρόκλων ἀτόνων ἐραστῶν. Ὅτε μὲν εἶναι ἐσφαρισμένα ἐπὶ τοῦ προσκεφαλίου, ὅτε δὲ κεκρυμμένα ὑπ' αὐτὸ, ὅτε δὲ ἀνεστραμμένα, ὥστε, ζητοῦντες τὸ πρόσωπον, εὐρίσκετε τὸ ἄκρον τῶν ποδῶν, καὶ, προσπαθοῦντες νὰ πιάσῃτε τὸν πόδα, θέτετε τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα των. Καὶ τότε εἶναι εὐχάριστον νὰ λάβῃ τις οἶοναί ἐν δέμα τὸ παιδίον, τὰς συνδόνας, τὸ σκέπασμα καὶ τὸ στῶμα, καὶ νὰ τρέξῃ διὰ τῆς οἰκίας μετὰ τῆς λείας θερμῆς ἐν ταῖς ἀγκάλας.

*
* *

Ὁ βλέπων χωρὶς νὰ γελᾷ τριετὲς παιδίον, ὅταν μόλις ἐξυπνήσῃ, ἐνδυσθὲν καὶ καταβιβάσθῃ τῆς κλίνης μένῃ ἐπὶ στιγμὴν ἀκίνητον, τρίβον τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἴτε δὲ προχωροῦν βραδέως, οἶοναί μονοκόρμματα, νυσταλέον, ἔχον τὴν κόρην συγκεχυμένην, κακοδιάθετον, κλαυθμυρίζον καὶ ὑποβλέπον τοὺς πάντας· ὁ βλέπων παιδίον τρέμει ἐκ τοῦ φόβου, τὴν ῥίνα ἔχον μελκνωπὴν, καὶ περιπατοῦν μὲ διακεκομμένα βηματικά νευροσπάστου, μορφάζον πολυτρόπως ὡς εἰ ἤθελε νὰ εἴπῃ «εἶμαι μικρὸν καὶ μηδαιμινὸν ὄν, θερμάνάτέ με ἢ ἐχάθην»· ὁ βλέπων παιδίον βυθίζον σχεδὸν ὅλον τὸ πρόσωπον ἐντὸς κυπέλλου γάλακτος, ὅπερ κρατεῖ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, καὶ, ἐνῶ πίνει, ἐποφθαλμιῶν κρύφα τεμάχιόν τι διπύρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑποπτεύεται ὅτι ἄλλος τρέφει ἐχθρικὰς διαθέσεις, — ὁ βλέπων πάντα ταῦτα χωρὶς νὰ γελᾷ, αὐτὸς βεβιαίως στερεῖται λεπτοῦ κωμικοῦ πνεύματος.

*
* *

Κατ' αὐτὴν τὴν ἡλικίαν οὐδὲν ὑπάρχει θελκτικώτερον τοῦ βλέπειν τὰ παιδία τρέχοντα. Ἡ φυγὴ των μετέχει τῆς πηδητικότητος σφαίρας ἐλαστικῆς, τῆς ἀμφιταλαντεύσεως ἀνθρώπου μεμεθυμένου καὶ τῶν κινήσεων φύλλου ὑπὸ τῶν ἀνέμων φερόμενου. Τὸ μικρὸν πλάσμα ἀναπηδᾷ ἐκ τοῦ ἐδωλίου, ρίπτεται ἔξω τοῦ δωματίου, προσκρούει εἰς γκαλῆν, ἀνατρέπει ἑδρᾶν, εἰσέρχεται εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα διάδρομον καὶ τρέχει διὰ τε τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν, ἐκ δωματίου εἰς δωμάτιον, διωκόμενον ὑπὸ τῆς μητρὸς, μέ-

χρη τῆς ἀπωτάτης τοῦ οἴκου γωνίας, ὅπου κρύπτεται ἄπισθεν σάκου ὀδοπορικοῦ, καὶ ἐκεῖθεν δοκιμάζει ὑστάτην ἀντίστασιν ἐν αὐτῇ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ συμβιβασμόν. Φεῦ! ματαίως! Ἀναγκάζεται νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν μητέρα θέλουσαν νὰ πλύνῃ τὸ πρόσωπόν του.

*
* *

Τίς δύναται νὰ εἴπῃ τί εἶναι ἡ φωνὴ τῶν νηπίων; Εἶναι ὁ τριγμός τῆς ἀηδόνος, ὁ ψιθυρισμός τῆς χελιδόνος, τὸ πίππισμα τῶν ὀρνιθίων, τὸ ριακούρισμα τοῦ γάτου. Εἶναι ἦχος αὐλοῦ, μορμυρισμοὶ καὶ ψιθυροὶ ἀρρήτως γλυκεῖς, κραυγαὶ καὶ πλάγιοι σχίζοντες τὰ ὦτα, τερετισμοὶ γυναικὸς ὑψιφώνου, φθόγγοι φωνῆς ἀνδρικήας, παραφωνίαι ὀξυφώνου πάσχοντος τὸν λάρυγγα, ἰσχυροφωνίαι μετρημφισμένων, λάρυγγισμοὶ καὶ μελισμοὶ παράδοξοι, ὅλοι οἱ τόνοι οἱ ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ κλωβοῦ ἑκατὸν πτηνῶν καὶ ἐκ τῆς ὀρχήστρας ἑκατὸν ὀργάνων. Προσεγγίσατε τὴν ὄψιν εἰς τὸ στόμα των καὶ παρακαλέσατέ τα νὰ ψιθυρίσωσι λέξιν τινὰ εἰς τὸ οὖς σας· ἐνίοτε ἀποφέρουσιν ἦχον ὅστις σὰς τρομάζει· σὰς φαίνεται ὅτι ἐθέσατε τὸ οὖς εἰς τὴν ὀπὴν θύρας μυστηριώδους καὶ ἠκούσατε φωνὴν ὑπεράνθρωπον.

*
* *

Γελά. Δὲν εἶδόν ποτε αὐτὸ γελῶν τόσον ἐκ καρδίας. Ὁ γέλως του εἶναι ὑπερβολικὸς, ξεσχισμένος, δυσχρμονικὸς. Φοβοῦμαι μὴ ἐπιλίπη αὐτὸ ἡ ἀναπνοή. Ρίπτεται πρὸς δεξιὰ καὶ πρὸς ἀριστερά, ἀνκαστρέφει τὴν κεφαλὴν, οἱ ὀφθαλμοὶ του πληροῦνται δακρύων, τὸ πρόσωπόν του γίνεται πορφύρεον. Καὶ πόθεν ὁ σαρδώνιος οὗτος γέλως; Μοὶ ἔθεσε χάρτινον πῖλον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν.

*
* *

Ἐνδεδυμένα καὶ φαίνονται, γυμνά δὲν εἶναι πλέον τίποτε. Ψηλαφῶμεν τὸ μικρὸν ἐκεῖνο σῶμα, ἀπτόμεθα τῶν λεπτοτάτων ἐκείνων ὀστέων ἅτινα φοβούμεθα μὴ θραυσθῶσιν ὑπὸ τὰς χεῖράς μας, καὶ τρέμομεν ἀναλογιζόμενοι ἐξ ὅπου λειψοῦ νήματος κρέμαται ἡ προσφιλέστατος ἐκείνη ὑπαρξίς. Πολὺς χρόνος καὶ πολλαὶ λύπαι χρειάζονται δι' αὐτό τε καὶ διὰ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτό, πρὶν δυνῆθαι ὁ μικρὸς βραχίων του ν' ἀποκρούσῃ τὴν προσβολὴν ἀνδρός. Ἰδέτε γυμνὸν τὸν μόλις χθὲς ἀπαγαλακτισθέντα ἀνθρωπίσκον . . . Πῶς; καὶ θὰ ἔλθῃ ἡμέρα καθ' ἣν θὰ ἔχῃς, σὺ, γενειάδα καὶ ὑψηλὸν καπέλλο, καὶ θὰ ἐννοῇς τὸν Τίτον Λίδιον; καὶ θὰ δύνασαι νὰ λύσης δευτεροβάθμιον ἀλγεβρικὴν ἐξίσωσιν μὲ τρεῖς ἀγνώστους; — Ἄ! μικροπερήφανε, αὐτὸ δὲν γίνεται.

*
* *

Ἐπρεπεν ἀληθινὰ νὰ θεραπευθῶ ἀπὸ τῆς ἀδυναμίας ταύτης. Κάθημαι πρὸ τοῦ γραφείου γράφων καὶ τὴν κεφαλὴν ἔχων πλήρη σκέψεων σοβαρῶν· ἡ ἐλαχίστη ἀπασχόλησις μ' ἐνοχλεῖ, διότι σπεύδω νὰ τελειώσω. Καὶ ὅμως ἀναγκάζομαι ν' ἀφήσω τὴν γραφίδα, ἐγείρομαι, διέρχομαι τὸ δωμάτιον μετακινῶν τὰ καθίσματα, προσκρούων εἰς τὰ παιγνίδια, ἐνοχλῶν πέντε ἢ ἑξ ἄν-

θρώπους ἵνα ὑπάγω καὶ σφίγξω μετὰ τοῦ ἀντὶχειροῦ καὶ τοῦ δείκτου, ἐπὶ στιγμὴν μίαν καὶ μόνην, τὰ κρέατα τῆς παχυλῆς ἐκείνης κνήμης, ἣν ἐκ τῆς θέσεώς μου ἔβλεπον διχυγάζουσιν ἐν σκοτεινῇ τινὶ γωνίᾳ ὀπισθεν τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ ἀνακλιντήρος. Καταστείλας δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, ἐπιστρέφω εἰς τὸ γραφεῖον, τὴν καρδίαν ἔχων ἐλαφρὰν καὶ τὸν νοῦν γόνιμον. Ἄλλως δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ συμπληρώσω τὴν σελίδα.

*
* *

Οἷα μεγίστη ἡδονὴ ὅτε κακομεταχειρίζομεθα καὶ χλευάζομεν παιδίον λέγοντες αὐτῷ: Εἶσαι βλάξ, εἶσαι βαρὺς, εἶσαι χονδρὸς, εἶσαι κακὸς, εἶσαι ἄσχημος, τρώγεις ὅαν βῶδι καὶ κοιμάσαι ὅαν τυφλοπόντικας, εἶσαι ἀνόητος καὶ τιποτένης, μὲ καταστρέφεις, μὲ κάμνεις νὰ κολάζωμαι· καρμύαν ἡμέρην θὰ σε ξυλοφορτώσω, δὲν σε ἀγαπῶ πλέον, θὰ σε πετάξω ἔξω ἀπὸ τοῦ σπιτί, θὰ ἔχῃς κακὸν τέλος, εἶσαι καλὸς διὰ φυλακὴν, εἶσαι ἡζωή μου, σὲ λατρεύω!

*
* *

Καὶ ἡ ἀγάπη τῶν παιδίων ἔχει τὰς μανίας τῆς. Ὁ ἀληθὴς πατὴρ αἰσθάνεται ἐνίοτε ὅτι εἶναι ὀλίγον ἀνθρωποφάγος καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ᾔητο ἐν μεμονωμένῃ τινὶ οἰκίᾳ ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐκανοποιήσῃ τὴν πεῖνάν του χωρὶς νὰ τρέξωσιν οἱ γείτονες πρὸς τὰς φωνὰς τοῦ θύματος. Μὴ ξεφωνίζης; ἤκουσες; Τὸ καθήκόν μου εἶναι νὰ σε τρέφω, τὸ καθήκόν σου νὰ μ' ἀφίνης νὰ σε φιλῶ εἰς τὴν κεφαλὴν, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἰς τὸ στόμα, ἐπὶ τοῦ στήθους, εἰς τὸν λαιμόν, μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων μου. Φώναζε! φώναζε! Τί με μέλει! Ἀρκεῖ νὰ χορτάσω. Ἀ! ἂν δὲν ἐφοβούμην μήπως σὲ πνίξω! Ἐτελείωσε, εἶναι γρημιμένον. Καρμύαν ἡμέραν θὰ σε σκάσω.

*
* *

Σήμερον τὴν πρωτὴν ἐπεριπάτουν ἐν τῷ δωματίῳ κρατῶν αὐτὸ ἐξηπλωμένον ἐπὶ τῶν βραχιόνων μου, ὡς ἐν κοιτίδι. Εἶχε κεκλεισμένα τὰ ὄμματα καὶ ἄφινε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς κνήμας του νὰ ταλαντεύωνται. Ἡ ὑπηρέτρια εἶπε: — Φαίνεται νεκρὸν. Ἡ λέξις αὕτη ἐπάγωσε τὸ αἶμά μου. Ἠρχισα νὰ σκέπτωμαι τί θὰ ἐπάθαινον, ἂν ἀπέθνησκε. Θὰ παρεφρόνουν βεβαίως. Ἐβυθίσθην εἰς αὐτὴν τὴν σκέψιν. Θὰ ἐλάβανον εἰς τὸν κόλπον μου τὸ νεκρὸν βρέφος—ἐσκέρθην—θὰ κατέλιπον τὴν οἰκίαν, θὰ διερχόμην τὴν πόλιν, θὰ ἔπαιρνον τὰ βουνὰ καὶ θὰ ἔφευγον ἀπὸ ἀτραποῦ εἰς ἀτραπὸν, ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ἡμέραν, νύκτα, μὲ τὸν ἄνεμον, μὲ τὴν βροχὴν, σιωπηλὸς, ἀκατάβλητος, σφίγγων μὲ τὰς παγωμένας μου χεῖρας τὸ ψυχρὸν σωματίον του, θὰ ἔφθανα ἐν μέσῳ ἀπεράντου καὶ ἀπαισίου πεδιάδος, ὅπου διὰ μιᾶς θὰ ἐξεχυνόμην εἰς τοιαύτους κλαυθμοὺς, ὥστε θὰ διερρήγνυτο μία φλέψ ἐντὸς τοῦ στήθους μου καὶ θὰ ἐπιπταν νεκρός.

*
* *

Ἐθράυσεν ἐν ποτήριον, ἀνέτρεψε τὴν λυχνίαν, ἔσχισε τὸν τάπητα, ἀνοίγονταί τὰς θύρας, κάμνει τὰς ὑέλους νὰ τρεῖζωσι. Πετᾷ ἐπάνω τὰς κοῦ-

κλας. Πνίγει ἄλλων τὰς φωνὰς μὲ τὴν φωνήν του. Τί κόλασις ἐντὸς αὐτῆς τῆς οἰκίας! Ὅποια γαλήνη ἐν τῇ καρδίᾳ μου!

* *

Ὅταν ἦμαι δύσθυρος, βλέπω εἰς πᾶν τοῦ παίγνιον τὴν εἰκόνα μιᾶς δυστυχίας, ἣτις δύναται νὰ ἐπισυμβῇ αὐτῷ καὶ βυθίζομαι εἰς μυρία θλιβερά προαισθήματα. Θροῖει τὴν κνήμην τινὸς πλαγγόνος; Σκέπτομαι μὴ θραύσῃ τὴν κνήμην του κατὰ τινὰ πτώσιν. Ποίῃ μὲ τοὺς βώλους; Ἐρωτῶ ἑμαυτὸν μὴ γείνη χαρτοπαίκτης; Ὅταν κτυπῇ τὸ τύμπανόν του, φαντάζομαι ὅτι δύναται ν' ἀποθάνῃ ἐν πολέμῳ. Ὅταν ἀνκτρέπῃ κατὰ εἰκονισμᾶτιον, φοβοῦμαι μὴ γείνη ἄθεος· ὅταν τὸν βλέπω συνεσπειρωμένον ἐν τινὶ γωνίᾳ ἐν μέσῳ δύο καθισμάτων, μοὶ φρίνεται ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ ριφθῇ εἰς τὰς φυλακάς. Αὐτός! Ὀνειρά! Ἐνόσω ζῶ οὐδὲν δυστύχημα θὰ πάθῃ. Θὰ τὸν ἀκολουθῶ ὡς ἡ σκιά τὸ σῶμα. Θὰ ἦμαι ὁ φίλος του, ὁ πνευματικός του, ὁ φύλαξ του. Ἀλλ' ἔπειτα; Ἀ! Ἦ σκέψις ὅτι θὰ τα ἀφήσω μόνον εἰς τὸν κόσμον μὲ τραμάζει, φοβοῦμαι τὸν θάνατον, ἔγεινα μικρόψυχος. Ἦθελον νὰ ζήσω ἕνα αἰῶνα, νὰ γείνω ἐσχατόγητος, τυφλὸς, παραλυτικὸς, κατηλωμένος διηνησκῶς ἐπὶ μιᾶς ἑδρας. Ἀρκεῖ εἰς τὰς ἡμέρας ἀμφιβουλίας ἢ κινδύνου νὰ ἡδυνάμην νὰ ἐπιληρῶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, νὰ ψύσω τὴν κεφαλὴν του, νὰ τὸν ἱκετεύσω, ἂν δὲν ἡδυνάμην πλέον διὰ τῆς φωνῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν νευμάτων καὶ τῶν δακρύων, νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῆς ὁδοῦ τῆς τιμῆς.

* *

Εἶναι φρικτῶδες. Ἐνίοτε θεωρῶ αὐτὸ, συλλογίζομαι τὰ μυρία ὀρήλικά του νήπια, γεννηθέντα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, καὶ ὡς αὐτὸ ἄθῳκ, ἀξίερκστα, ἀξιοθώπευτα. Ἀλλὰ τὰ φαντάζομαι ἐντὸς τῶν λίανων των, ἐν ταῖς ἀγκάλας τῶν μητέρων των, τὰ φαντάζομαι καλυπτόμενα ὑπὸ ριλημάτων καὶ ὀνομαζόμενα διὰ τῶν γλυκυτάτων ὀνομάτων τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης. Βλέπω ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν γονέων των τὰς αὐτὰς ἐλπίδας, τὴν αὐτὴν προαίσθησιν, ὅτι ταῦτα θὰ γείνωσι τίμια καὶ εὐτυχῇ, τὴν αὐτὴν στερεὰν πεποίθησιν, ἣν ἐγὼ ἔχω διὰ τὸ ἰδικόν μου. Καὶ σκέπτομαι ὅτι οὐχ ἦττον ἐξ ὅλου τοῦ λεγεῶνος τούτου τῶν ἀγγέλων θέλουσιν ἐξέλθει κλέπται, πλαστογράφοι, λησταί, πατροκτόνοι, οἵτινες θὰ ρίψωσι τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὴν ἀτίμωσιν εἰς τὰς οἰκογενεάς των. Ὅταν ἡ σκέψις αὕτη προσηλοῦται ἐν τῷ νῷ μου, ἀνγκάζομαι νὰ κῆμω μεγάλως προτπαθείας ἐν' ἀποσχορακίᾳ αὐτῇ. Σήμερον τὴν πρώτην ἔθετα τὸ τέκνον μου ἐπὶ τῶν γονάτων μου, καὶ τὸ ἠρώτησα. «Παιδί μου, μήπως θὰ γείνης κακοῦργος;» Τὸ νήπιον, μὴ ἄννοον ἀνάμνη τὴν σημασίαν τῆς λέξεως τούτης, — Ναί, ἀπήντησεν, ἀλλὰ θέλω ζαχαρωτά.

* *

Ἄν ἡδυνάμην νὰ προῖδα τὸ μέλλον του, ὡς πράττουσιν αἱ Ἀθιγγανίδες ἐκ τῆς πλάχης! Τί ἄρχε θέλει δράζει ἡ μικρὰ αὐτῆς χεὶρ; Τὸ ξίφος; τὸν χρωστῆρα; τὴν γραφίδα; τὸ πόζον τοῦ τετραγώνου; τὴν μάχαιραν τοῦ ἀνα-

τόμου; πτωχὴ μικρὰ χεὶρ! Ποσάκις θέλει υποστηρίξει τὴν κεφαλὴν, κερμηκυῖαν ὑπὸ ἀχάριτος ἐργασίας, ἢ λυπηρὰς σκέψεως! πόσας ἐπιστολάς διὰ μέλανος περιβεβλημένας θέλει ἀποσφραγίσαι! Πόσας δεξιὰς ψευδῶν φίλων καὶ ἀναξίων γυναικῶν θέλει ἀναγκασθῇ νὰ θλίψῃ! Ἀλλὰ σὺ, τέκνον μου, θὰ διατηρήτῃς αὐτὴν καθαρὰν ἀπὸ παντὸς ῥύπου, καὶ ἂν, ὅταν σε προσβάλῃ ποτὲ μεγάλη τις ἀπροσδόκητος λύπη, ἀναγκασθῇς ποτε νὰ ὑψώσῃς αὐτὴν, δὲν θὰ τὴν ὑψώσῃς ἔντα κατκρασθῆς, ἀλλ' ἔντα τὴν ἐνώσῃς μετὰ τῆς ἐτέρας, ὡς καὶ ἐκάστην πρῶταν καὶ ἐσπέραν σὲ διδάσκει ἡ μήτηρ σου.

* *

Παρατηρῶ τὴν μικρὰν τοῦ χεῖρα, τὴν θλίβω, τὴν κρύπτω ὁλόκληρον ἐν τῇς παλάμῃς μου καὶ μειδιῶ ἀνυπολόγιστος ὅτι ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα διήλθον καὶ αἱ χεῖρες τῶν φοβερωτέρων πολεμιστῶν καὶ τῶν ἰσχυροτέρων τεχνιτῶν τῆς γῆς. Καὶ ὑπὸ τῆς σκέψεως ταύτης ὁδηγοῦμαι εἰς τὴν προσφιλεῖ μου φαντασίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῶν μεγάλων ἀνδρῶν φαντάζομαι τὸν Ὀμηρον εὐρισκόμενον ἐν ἀπελπισίᾳ, διότι ἐκλεψαν αὐτῷ ἐν ῥοδάκιναν, τὸν Καίσαρα τρέμοντα εἰς τὴν θέαν μυῖας, τὸν Δάντην πηδῶντα ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου ξυλίνου ἵππαριου, τὸν Μιχαὴλ Ἀγγελον, ὅστις, ἐνῷ ὁ πατήρ του τῷ δεικνύει ἀγαλμὰ τι, εἶναι ὅλως ἐνησχολημένος εἰς τὸ νὰ συντρίβῃ διὰ τοῦ ποδὸς πυρῆνά τινα, καὶ τὴν κυρίαν Βοναπάρτη, λέγουσαν πρὸς τὸν μέλλοντα νικητὴν τῆς Εὐρώπης — Ἐντροπή! εἰς τὴν ἡλικίαν σου, ὅταν τις ἔχῃ τὴν ἀνάγκην του, τὸ λέγει καὶ δὲν λερώνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν οἰκίαν.

* *

Ἄν ἀπέβαινε μέγας ἀνὴρ! Τοῦτο εἶναι ὄνειρον ὅλων τῶν γονέων ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀδύνατον· εἶναι ἐπὶ τέλους αἰνιγμα ἱερογλυφικόν, οὔτινος ἡ σημασία μένει εἰσέτι ἀγνωστος, λέξις ἥς μόνον ἐγράφη τὸ πρῶτον στοιχεῖον, εἰς ἀριθμὸς ἐκ τοῦ ἀχανοῦς ἀνθρωπίνου λαχείου. Ἡ ἀμφιβολία αὕτη εἶναι ἡ γλυκυτέρα τροφὴ τοῦ βίου μου. Μοὶ φαίνεται ὅτι κατέχω μυστηριώδες κιβώτιον, ἐν ᾧ δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὄραξ ἄμμου καὶ σωρὸς μαργαριτῶν. Πλησιάζω τὰ τριάκοντα ἔτη, καὶ τὸ μέλλον μου, τὸ ὁποῖον εἶχαν ἀρχίσει νὰ συστέλληται, ἀπροόπτως ἐρηκύνθη. Ἀπώλεσα τὰς τελευταίας ὀνειροπολήσεις τῆς νεότητος, ἀλλ' ἐπανεῦρον τὰς ἀπαίρους ἐλπίδας τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Τί πειράζει ἂν πίπτωσιν αἱ τρίχες μου; αἱ ἰδικαὶ τοῦ γίνονται πυκνότεραι. Τί πειράζει ἂν ἐγὼ καταβαίνω; αὐτὸς ἀναβαίνει.

* *

Τὰ βρέφη εἶναι μέγιστοι παρήγοροι. Τίς τὸ γνωρίζει κάλλιον τοῦ δυστυχῆς γραῖα ὑπηρέτρια; Ἐν τῇ οἰκίᾳ σὲ ἀγαπῶσιν, ἀλλ' ἡ φαλακρὰ κεφαλὴ σου, τὸ ἐρρυτιδωμένον πρόσωπόν σου, ὅλον τὸ σῶμά σου τὸ παραμορφωθὲν ὑπὸ τῶν ἔτων σὲ καθιστῶσιν ἐνοχλητικὴν εἰς τοὺς μάλλον προσφιλεῖς σου καὶ εἶναι αἰτία νὰ μὴ σοι ἀποδίδωσί ποτε, τώρα ὅτε ἔχεις τόσην ἀνάγκην, τὰς θωπείας, ἅς τινας τοῖς ἐπεδαψίλευσας ὅτε ἦσαν μικροί. Ὁ Ἀλβέρτος, νεανίας,

ἀποσύρεται ἀποτόμῳ· ὀπίσω ὅταν πλησιάζῃς τὸ πρόσωπόν σου πρὸς τὸ πρόσωπόν του, ὅπως περκατηρήσῃς τὰς εἰκόνας τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον φυλλομετρεῖ. Ὁ Ἑρρῖκος πρὸ πολλοῦ δὲν θέλει πλέον νὰ του δέσῃς τὸν κόμψον τοῦ λαιμοδέτου του διὰ νὰ μὴν αἰσθάνεται τὴν πνοὴν σου καὶ τὴν ἐπαφὴν τῶν χειρῶν σου· καὶ ὅταν θέλῃς νὰ φιλήσῃς τὴν Ἀδελαΐδα, τὴν κορασίδα ἣν ἔφερες τόσα ἔτη ἐπὶ τῶν βραχιόνων σου καὶ διεσκέδασες μὲ τόσας ἱστορίας κατὰ τὰς μακρὰς χειμερινὰς νύκτας, εἶσαι ἠναγκασμένη, διὰ νὰ μὴ σε ἀπωθήσῃ, νὰ τὴν φιλήσῃς λαθραίως ἐνῷ κοιμᾶται. Ἐν μόνον πλάσμα ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ μὴ ἀπωθεῖν τὰς θωπείας σου, ἀγαπῶν τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν σου καὶ τὸ ἐρρυτιδωμένον πρόσωπόν σου, ἀποζητριοῦν σε διὰ πᾶσαν πικρίαν, τὸ τριετές τοῦτο παιδίον.—«Ἑρνεστίνα—σεὶ λέγει φιλοῦν σε—εἶσαι ὡραία».

* *

Καὶ ἐπανέρχομαι πάντοτε εἰς τὴν ιδέαν τοῦ κάλλους. Δὲν ἐπίστευον ὅτι ὁ πατήρ ἐκτὸς τῆς ἀγάπης ἦν πάντες κατανοοῦσι θὰ εἶχε πρὸς τὸ τέκνον του αἰσθηματόσον ὅμοιον πρὸς τὸ αἰσθημα καλλιτέχνου διὰ τὸ ἀγαλμά του. Καὶ ἐν τούτοις κατασκοπεύω μετὰ φόβου τὸ πρόσωπον παντὸς ὅστις τὸ περκατρεῖ, διερμηνεύω τὰ μειδιήματα καὶ σχολιάζω τὰς φιλοφρονήσεις ὡς καλλιτέχνης ἀδέσμιος περὶ τοῦ ἔργου του. Πᾶσα καλλονὴ μοὶ φαίνεται ἱκανότης τῶν χειρῶν μου, πᾶσα ἀτέλει τὸ ἀποτέλεσμα ἀπροσεξίας μου. Καθ' ἑκάστην μοὶ παρίσταται ὑπὸ διάφοραν ὄψιν. Τὸ περκατηρῶ καὶ πάλιν τὸ περκατηρῶ κατὰ μέτωπον, κατὰ κρόταρον, ἐμπροσθεν, ὀπισθεν, ἄνωθεν, κάτωθεν, διορθῶν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν χαρακτηριστικὰ τοῦ τινος, μένω ἐμπεριδευμένος, ἐπανασκέπτομαι, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κροτῶ τὰς χεῖρας καὶ λέγω ὅτι εἶναι ὡραῖον μικροτέχνημα.

*

* *

Μεγάλοι ἰσοπεδῶνται τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας τὰ βρέφη! Πτωχὴ γυνὴ καθήσεται ἐπὶ τινος βαθμίδος τῆς θύρας της μ' ἐν βρέφος εἰς τὰς χεῖρας καὶ βλέπει διερχομένην ἐφ' ἀμάξης κυρίαν κρατοῦσαν ἄλλο βρέφος ἐπὶ τῶν γονάτων. Τὸ βρέφος τῆς κυρίας εἶναι ἐνδεδυμένον ὁλοσχηρῶς, τὸ ἰδικόν της φορεῖ ῥάκη, ἐκεῖνο ἔχει σωρὸν πκιγνίων, τὸ ἰδικόν της δὲν εἶχε ποτε παίγνια, ἐκεῖνο τρώγει γλυκύσματα, τὸ ἰδικόν της ρυκανίζει τεμάχιον μαύρου ἄρτου. Καὶ ἐν τούτοις ἐκ τῶν βλεμμάτων ἄτινα ἀμοιβαίως ἔρριψαν αἱ δύο γυναῖκες ἐπὶ τῶν τέκνων των τὸ ἐκφράσαν αἰσθημα φθόνου εἶναι τὸ τῆς κυρίας! Ἡ πτωχὴ γυνὴ τὸ παρετήρησε καὶ ἀνέκραξε μὲ φρικίᾳσιν ὑπερηφανείας.—Τὸ ἰδικόν μου εἶναι ὡραιότερον.

*

* *

Ἀρχίζει, ὁμιλῶν, νὰ συνδέῃ δύο προτάσεις. Μεγίστην αἰσθάνομαι ἡδονὴν ἀκολουθῶν μετὰ προσοχῆς τὴν ἐπίπονον ἐξωτερικευσιν τῶν ἰδεῶν του, βλέπων διὰ ποίων ἰδιοτρόπων τεχνασμάτων ἐκφράζει τὴν ἀπλουστεράν ιδέαν, διὰ ποίων γελοίων μορφασμῶν προφέρει πᾶσαν νέαν λέξιν, πῶς γυρίζει καὶ

πιέζει τὸ μικρὸν τοῦ κεφάλαιον εἰκοσιπέντε λέξεων, οἷους τερχτώδεις σολοικισμοὺς, οἷας καλοσταικίαις ἀσυνταξίας, οἷα ἀπίστευτα λάθη ἐκστομίζει διὰ τῆς ἀβωοτέραις ἀσφαλείαις, καὶ ἀλλοίμονον εἰς τὸν περιγελῶντα αὐτό! Καὶ ὅμως, εἰς τὸ παράδοξον τοῦτο λεκτικὸν καθ' ἐκάστην διορθοῦται λέξις τις, φράσις, περίοδος, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον αἱ λέξεις κατατάσσονται κανονικῶς, τὰ δύσκολα σύμφωνα ἐξέρχονται καθαρὰ καὶ εὐδιάκριτα, ἕως ὅτου τὸ ἔργον, τελειοποιηθὲν καὶ ἐνταθὲν, δυνήθῃ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν συναυλίαν τοῦ οἰκικτοῦ βίου, κατὰ τύχην μόνον παρρωποῦν.

* *

Παράδοξον! σήμερον μόνον τὸ συλλογίζομαι τὸ πρόσωπον τοῦτο, ἡ φωνὴ αὕτη, ἡ ἀγγελικὴ αὕτη χάρις ἡ νῦν τέρπουσα τὸν βίον μου, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλέον. Ἐκάστη διερχομένη ἡμέρα μοὶ ὑποκλέπτει τι τοῦ ροδόχρου τούτου παιδίου. Μετὰ τινα ἔτη θὰ ἔχῃ ἄλλο πρόσωπον, θὰ ὁμιλῇ δι' ἄλλης φωνῆς, θὰ χειρονομῇ ἄλλως πως· καὶ τοῦ σημερινοῦ παιδίου δὲν θὰ μοι μείνῃ ἡ εἰκὼν τις καὶ ἀνκυνήσεις τινές. Τὸ μικρὸν τοῦτο σῶμα εἶναι σχῆμα παρελυσόμενον καὶ ἀφανισθούμενον. Εἶμαι ἄδικος· ἀλλὰ ἡ σκέψις αὕτη μὲ λυπεῖ.

* *

Δὲν ἐννοῶ πλέον πῶς ἡδυνήθην νὰ ζήσω, εὐτυχῆς σχεδὸν ἐπὶ τόσον κай-ρὸν εἰς οἰκίαν πάντοτε ἡτυχον, ὅπου δὲν ὑπῆρχέ ποτε ἔδρα τις ἔξω τῆς θέσεώς της, ὅπου δὲν ἐθρᾶνέτο ποτὲ φιλίη τις, ὅπου δὲν προσέκρουε τις ποτὲ εἰς αἰθερμά τι, ὅπου δὲν ἐπλάττοντο ποτὲ χάρτιναι πετεινοί, ὅπου δὲν ἐδῶλετο ποτὲ τις ὑπὸ τὴν τράπεζαν, ὅπου δὲν ἠκούοντο εἰμὴ σοβαρὰ καὶ βραδέα βήματα καὶ ἥσυχαι φωναὶ λέγουσαι ἄνευ γραμματικῶν σφαλμάτων πράγματα λογικά!

* *

Ἀφ' οὗ ἡ ζωὴ μου εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τοῦ πλάσματος τούτου, ἡ ιδέα τοῦ θανάτου δὲν με ἐκφοβίζει πλέον, εἰμὴ καθόσον συνδέεται μετὰ τῆς ιδέας τοῦ μέλλοντός του. Ἀλλ' ἂν διὰ τὴν ζωὴν του ἔπρεπε νὰ θυσιάσω τὴν ἰδικήν μου, ἂν ἔπρεπε, διὰ νὰ το σώσω, νὰ το ὑπερασπίσω διὰ τοῦ σώματός μου, ἀκίνητος μετ' αὐτοῦ ἐν ταῖς ἀγκάλαις καὶ δέκx φρονέων ὀπισθεν, ἄχ! αἰσθάνομαι ἀγνοῶ ποίαν ὑπερήφανον καὶ βάρβαρον ἡδονὴν εἰς τὴν ιδέαν ταύτην· πιστεύω, αἰσθάνομαι, ὀρκίζομαι ὅτι θὰ ἀπέθνησκον ὑπὸ τὸ ἐγγχειρίδιον ἀσπκζόμενος τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ φωνάξω α"ἕλεος! καὶ χωρὶς νὰ χύσω οὔτε ἐν δάκρυ ἐπὶ τῆς τύχης μου!

* *

Σήμερον, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνοησιῶν του, ἀνεκάλυψα ὅτι νομίζει τοὺς ἀνθρώπους κατασκευασμένους ἐκ ξύλου· πᾶν ὅ,τι καὶ ἂν τῷ εἶπα. . .

(Διχαρόπομαι ὑπὸ ἐλαστικῆς σφαίρας, ἥτις ἀνέτρεψε τὸ μελανοδοχεῖον).

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΦΤΑΒΑΣΙΑΝΣ.